

Βασικά συμπεράσματα και εμπειρικά ευρήματα της Ενδιάμεσης Έκθεσης

- Η Ελλάδα τα τελευταία τρίμηνα καταγράφει υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης από τον μέσο όρο της ΕΕ, ο οποίος αντανακλά κυρίως τη στασιμότητα των μεγάλων οικονομιών (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία). Ωστόσο, η επίδοση της Ελλάδας υπολείπεται συγκρίσιμων χωρών. Αρκετές χώρες καταγράφουν σαφώς υψηλότερους ρυθμούς, γεγονός που αποκαλύπτει τη σχετική υστέρηση της ελληνικής οικονομίας.
- Το χάσμα στο επίπεδο ευημερίας μεταξύ Ελλάδας και ΕΕ παραμένει εξαιρετικά υψηλό. Το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ελλάδα ανήλθε το 2019 σε 17.210 ευρώ, έναντι 32.270 ευρώ στην ΕΕ, ενώ το 2024 η απόκλιση παραμένει περίπου στις 14.600 ευρώ. Παρά την ανάκαμψη που σημειώθηκε μετά το 2021, η απόσταση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο δεν περιορίζεται, γεγονός που δείχνει ότι οι ρυθμοί μεγέθυνσης δεν επαρκούν για ουσιαστική σύγκλιση του βιοτικού επιπέδου.
- Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (PPS) ανήλθε από 65,5% του μέσου όρου της ΕΕ το 2019 σε 68,5% το 2024. Παράλληλα, σε σύγκριση με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, η Ελλάδα υπολείπεται χωρών όπως η Τσεχία (90,6%), η Λιθουανία (87,5%), η Εσθονία (79,0%) και η Πολωνία (78,4%), ενώ συγκρίνεται κυρίως με τη Λετονία (68,4%). Η Ρουμανία (77%) είναι σαφώς σε υψηλότερη θέση από την Ελλάδα, η οποία υπερβαίνει μόνο τη Βουλγαρία (65,9%). Αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο 2019-2024 η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της κατά μόλις 3 ποσοστιαίες μονάδες, έναντι 11 ποσοστιαίων μονάδων της Βουλγαρίας, γεγονός που καταδεικνύει ασθενέστερη δυναμική σύγκλισης.
- Η διάρθρωση της ζήτησης παραμένει καταναλωκεντρική. Η κατανάλωση των νοικοκυριών αντιστοιχεί στο 67,7% του ΑΕΠ το γ' τρίμηνο του 2025, έναντι 51,1%

στην ΕΕ. Οι επενδύσεις αυξάνονται μεν στο 16,9% του ΑΕΠ, αλλά παραμένουν σημαντικά χαμηλότερες από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (21,3%). Παράλληλα, το εμπορικό έλλειμμα διευρύνεται από 0,8% του ΑΕΠ το 2019 σε 3,9% το 2025, αναδεικνύοντας τη χρόνια εισαγωγική εξάρτηση της οικονομίας.

- Η διάρθρωση της επενδυτικής ανάκαμψης που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια δεν ενισχύει την παραγωγικότητα και τον παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομίας. Το μερίδιο των επενδύσεων σε κατοικίες ως προς το σύνολο των επενδύσεων αυξήθηκε από 7,1% το 2019 σε 19,0% το 2025, ενώ οι επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό μειώνονται από 26,8% σε 21,3% και σε τεχνολογία, πληροφορική και επικοινωνία από 9,3% σε 8,0%. Οι μεταβολές αυτές, που αποτυπώνουν την κατανομή των επενδυτικών πόρων, δεν δημιουργούν συνθήκες ουσιαστικής βελτίωσης των ποιοτικών παραμέτρων του αναπτυξιακού υποδείγματος, αναβάθμισης δεξιοτήτων και δημιουργίας ποιοτικών θέσεων εργασίας.
- Οκτώ και πλέον χρόνια μετά την έξοδο της χώρας από τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής και παρά την επιστροφή της οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης, οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας, αν και βελτιωμένες τα τελευταία έτη, συνεχίζουν να απέχουν αρκετά από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ακόμη πιο ανησυχητικό, όμως, είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα, εξαιτίας θεσμικών και αναπτυξιακών εμπλοκών που παρουσιάζει, υπολείπεται σημαντικά ακόμη και έναντι κρατών-μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων σε μια σειρά κρίσιμους δείκτες της αγοράς εργασίας και των συνθηκών διαβίωσης των εργαζομένων.
- Ενδεικτικά, το γ' τρίμηνο του 2025 το ποσοστό απασχόλησης στη χώρα μας διαμορφώθηκε στο 65,6%, επίπεδο 5,7 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο του μέσου όρου της ΕΕ και 8,5 και 0,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο του μέσου ποσοστού απασχόλησης στα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων αντίστοιχα. Το ίδιο διάστημα το ποσοστό υποαπόδοσης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα, αν και μειώθηκε στο 11,6%, παρέμεινε αρκετά υψηλότερο έναντι του μέσου ποσοστού των κρατών-μελών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (6,2%) και της Βαλκανικής (8%).
- Επιπλέον, το 2024 το ποσοστό των απασχολούμενων στους κλάδους της βιομηχανίας διαμορφώθηκε στη χώρα μας στο 12,2%, οριακά αυξημένο σε σχέση με το 2019, αλλά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο του 2009. Συγκρινόμενη με

την αντίστοιχη στα υπόλοιπα υπό εξέταση κράτη-μέλη της ΕΕ, η επίδοση αυτή προκαλεί έντονο προβληματισμό. Ειδικότερα, στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης το αντίστοιχο μέσο ποσοστό ήταν 23,2%, στις οικονομίες των Βαλκανίων 21,6%, ενώ στις χώρες της Περιφέρειας (Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία) 17,3%. Αντίστοιχες αποκλίσεις εντοπίζονται και όσον αφορά το ποσοστό όσων εργάζονται σε κλάδους της μεταποίησης υψηλής και μέσης προς υψηλή τεχνολογία, καθώς και ευρύτερα σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας.

- Σημαντικές, όμως, είναι και οι αποκλίσεις που αφορούν τις αποδοχές των εργαζομένων. Ειδικότερα, ενώ το 2009 ο μέσος ετήσιος μισθός στη χώρα μας σε όρους PPS (22.107) αντιστοιχούσε στο 91,8% του μέσου ευρωπαϊκού (24.087), το 2019 η αναλογία αυτή μειώθηκε στο 61,2% (18.204 στην Ελλάδα, έναντι 29.738 στην ΕΕ), ενώ το 2024 διαμορφώθηκε ακόμη χαμηλότερα στο 59,1% (21.486 στην Ελλάδα, έναντι 36.382 στην ΕΕ).
- Η εικόνα παραμένει εξίσου προβληματική, αν σταθμίζουμε τις συνολικές αποδοχές των μισθωτών με τις ώρες εργασίας τους. Ειδικότερα, το μέσο ωρομίσθιο των εργαζομένων σε όρους PPS ανερχόταν το 2024 στη χώρα μας σε 11,3, όταν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ήταν 15,3, στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων 18,1 και στις οικονομίες της Περιφέρειας 20,4.
- Σημειώνεται ότι οι συνθήκες υποαμοιβής των μισθωτών στη χώρα μας σε σχέση με τις υπόλοιπες υπό εξέταση οικονομίες της ΕΕ είναι οριζόντιες, καλύπτοντας σχεδόν όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Ενδεικτικά, το 2024 στους κλάδους της Βιομηχανίας (πλην Κατασκευών) το μέσο ωρομίσθιο σε όρους PPS στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε 14,1, όταν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ήταν 15,1, στα κράτη-μέλη των Βαλκανίων 15,2 και στις οικονομίες της Περιφέρειας 21,4. Επίσης, το ίδιο έτος στις υπηρεσίες οι ωριαίες αποδοχές των μισθωτών στην Ελλάδα σε όρους PPS αντιστοιχούσαν μόλις στο 72% του αντίστοιχου μέσου επιπέδου των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, στο 56,5% των κρατών-μελών των Βαλκανίων και στο 54,4% των οικονομιών της Περιφέρειας. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι σημαντικές μισθολογικές αποκλίσεις μεταξύ Ελλάδας και άλλων κρατών-μελών της ΕΕ παρατηρούνται ακόμη και σε κλάδους, στους οποίους η χώρα μας εμφανίζει σχετικά υψηλή συγκέντρωση απασχόλησης, όπως ο κλάδος «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» και ο κλάδος «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης».

- Οι χαμηλές επιδόσεις που καταγράφει η Ελλάδα σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ όσον αφορά την εξέλιξη βασικών ποσοτικών και εισοδηματικών δεικτών της αγοράς εργασίας αντικατοπτρίζονται και σε αντίστοιχες αποκλίσεις σε μια σειρά μεγέθη που αποτυπώνουν το επίπεδο διαβίωσης πολιτών και εργαζομένων. Αν και είναι γεγονός ότι η χώρα μας εμφανίζει πλέον βελτιωμένες επιδόσεις σε αρκετούς δείκτες συνθηκών διαβίωσης, η απόσταση που τη χωρίζει με άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ σε ορισμένους από αυτούς παραμένει μεγάλη, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις η απόσταση αυτή έχει αυξηθεί, παρά το πέρας της οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του 2010.
- Ενδεικτικά, το 2024 το ποσοστό των μισθωτών που διαβιούσαν σε συνθήκες υλικής και κοινωνικής στέρησης διαμορφώθηκε στη χώρα μας στο 21% και ήταν με διαφορά το υψηλότερο μεταξύ των 15 επιλεγμένων κρατών-μελών της ΕΕ, ξεπερνώντας κατά 12,6 ποσοστιαίες μονάδες τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αντίστοιχα, σε σχέση με τα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, το ποσοστό στη χώρα μας ήταν υψηλότερο κατά 16,1 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ σε σχέση με τις οικονομίες της Περιφέρειας κατά 11,8 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο. Μικρότερη (7,6 ποσοστιαίες μονάδες) ήταν η απόκλιση του ποσοστού των μισθωτών στη χώρα μας που διαβιούσαν το 2024 σε συνθήκες υλικής και κοινωνικής στέρησης σε σχέση με τα άλλα κράτη-μέλη της Βαλκανικής.
- Επιπλέον, στην Ελλάδα το 2024 το 18,5% των ατόμων που ζούσαν σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά δήλωναν ότι αδυνατούσαν να διατηρήσουν επαρκώς ζεστή την οικία τους, έναντι μέσου ποσοστού 12,9% στις οικονομίες της Περιφέρειας και 10,4% στα κράτη-μέλη της Βαλκανικής, τα οποία μάλιστα τα τελευταία δεκαπέντε έτη έχουν καταγράψει αξιοσημείωτη μείωση των αντίστοιχων ποσοστών. Επίσης, το 2024 το ποσοστό του πληθυσμού που ζούσε σε νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά και αδυνατούσε να ανταποκριθεί σε μια σειρά πάγιες πληρωμές, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου, λογαριασμοί νερού, ηλεκτρικού ρεύματος, δόσεις πιστωτικών καρτών κ.ά. διαμορφώθηκε στο υψηλό 46,6%. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο μέσο ποσοστό στα κράτη-μέλη της Βαλκανικής, το ποσοστό αυτό ήταν υψηλότερο κατά 30 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ έναντι εκείνου στις οικονομίες της Περιφέρειας και στα κράτη-μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης υψηλότερο κατά 34,6 και 40,3 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα.
- Από τα στοιχεία προκύπτει ότι στην Ελλάδα παγιώνεται μια τροχιά διαρθρωτικής απόκλισης, όπου οι αυξήσεις της παραγωγής και του ΑΕΠ δεν μεταφράζονται σε

ανάλογη βελτίωση των αποδοχών και των συνθηκών διαβίωσης των εργαζομένων. Η εξέλιξη αυτή αναδεικνύει ένα δομικό πρόβλημα κοινωνικής και αναπτυξιακής σύγκλισης. Η συστηματική παρακολούθηση, αξιολόγηση και διόρθωση αυτών των αποκλίσεων αποτελεί, κατά την άποψή μας, μείζονα πρόκληση της ασκούμενης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Και αυτό διότι σε μια περίοδο, που σε παγκόσμια κλίμακα διαμορφώνονται νέες ιεραρχίες ισχύος και ανταγωνισμού ως αποτέλεσμα ραγδαίων μεταβολών στο τεχνοοικονομικό υπόδειγμα των οικονομιών, σοβαρών γεω-οικονομικών ανακατατάξεων και ευρύτερων διαρθρωτικών μετασχηματισμών (δημογραφικό, ψηφιοποίηση, κλιματική κρίση κ.ά.), οι εν λόγω αποκλίσεις υπονομεύουν περαιτέρω την εύθραυστη ανθεκτικότητα της ελληνικής οικονομίας, λειτουργώντας ως δυνητικοί καταλύτες μακροοικονομικής και χρηματοπιστωτικής αστάθειας και υποβάθμισης της κοινωνικής ευημερίας.

- Δυνητική εστία μακρο-χρηματοπιστωτικής αστάθειας εξακολουθεί να παραμένει και το στεγαστικό πρόβλημα, το οποίο έχει βρεθεί τα τελευταία χρόνια στο επίκεντρο του δημόσιου ενδιαφέροντος εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της αύξησης που καταγράφουν οι δαπάνες στέγασης. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2024 στην Ελλάδα το ποσοστό δαπανών στέγασης στο διαθέσιμο εισόδημα ανερχόταν στο 35,5%. Η τιμή αυτή, αν και μειωμένη συγκριτικά με το 2019, παραμένει με διαφορά η υψηλότερη μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ. Αξιοσημείωτο είναι ότι τα μονοπρόσωπα νοικοκυριά στην Ελλάδα δαπανούσαν το 51,1% του διαθέσιμου εισοδήματός τους για να καλύψουν τις στεγαστικές τους ανάγκες, ενώ τα τετραμελή νοικοκυριά που αποτελούνται από δύο ενήλικες με δύο εξαρτώμενα παιδιά δαπανούσαν το 34,8% του διαθέσιμου εισοδήματός τους. Οι επιδόσεις αυτές αποτελούν τις χειρότερες επιδόσεις μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ.
- Τονίζεται ότι το 2024 στην Ελλάδα το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιούσε σε νοικοκυριά όπου το στεγαστικό κόστος ήταν μεγαλύτερο του 40% του διαθέσιμου εισοδήματός τους (ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης από το κόστος στέγασης) ανερχόταν στο 28,9%. Το ποσοστό αυτό, παρά την αποκλιμάκωσή του σε σχέση με το 2019 (36,2%), παραμένει το υψηλότερο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ.
- Αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις παρουσιάζει το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης ανάλογα με το καθεστώς ιδιοκτησίας της κατοικίας. Το 2024 το ποσοστό αυτό για τους ενοικιαστές ανερχόταν στο 37,4% (τρίτο υψηλότερο στην ΕΕ), ενώ για τα άτομα σε ιδιόκτητη κατοικία, χωρίς δάνειο

ή υποθήκη σε εκκρεμότητα, ήταν 25,7% (το υψηλότερο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ).

- Επιπρόσθετα, το κόστος στέγασης στη χώρα μας έχει δυσανάλογη επίδραση στην ευημερία των πολιτών διαφορετικής εισοδηματικής κατάστασης. Ενδεικτικά, το 2024 για τα άτομα που ανήκαν στο φτωχότερο εισοδηματικό πεμπτημόριο το ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης του κόστους στέγασης ανερχόταν στο 88,6% (έναντι 27,8% στην ΕΕ), ενώ για τα πλουσιότερα άτομα (5ο εισοδηματικό πεμπτημόριο) στο 1,4% (συγκριτικά με 0,7% στην ΕΕ).
- Σε επίπεδο περιφερειών, το υψηλότερο ποσοστό υπερβολικής επιβάρυνσης από το κόστος στέγασης εμφάνισαν το 2024 οι περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας (35,7%), Πελοποννήσου (33,1%), Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (31,9%), Βορείου Αιγαίου (31,7%) και Δυτικής Ελλάδας (31,5%). Στον αντίποδα, το ίδιο έτος τα χαμηλότερα ποσοστά επιβάρυνσης κατέγραψαν οι περιφέρειες Κρήτης (20,4%) και Νοτίου Αιγαίου (23,5%), ακολουθούμενες από τις περιφέρειες Ηπείρου (24,6%), Αττικής (26,5%) και Ιονίων Νήσων (26,9%). Κοντά στον μέσο όρο της χώρας κυμάνθηκαν, τέλος, τα αντίστοιχα ποσοστά στη Θεσσαλία (28%) και στις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας (28,6%) και Δυτικής Μακεδονίας (29,3%). Τονίζεται ότι οκτώ από τις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας κατέγραψαν το 2024 υψηλότερα ποσοστά υπερβολικής επιβάρυνσης του στεγαστικού κόστους έναντι του 2021.